

Οι Ευρωεκλογές της 13ης Ιουνίου 2004

Ο δεύτερος γύρος των Βουλευτικών εκλογών

Γ. Μαυρής *

Το άρθρο επικεντρώνει την προσοχή του στις Ευρωεκλογές του Ιουνίου 2004. Επισημαίνει το χαρακτήρα τους ως 'εκλογών β' τάξεως', που διατηρούν ωστόσο την πολιτική και εκλογική τους σημασία στον κομματικό ανταγωνισμό. Οι Ευρωεκλογές του 2004 επιβεβαίωσαν την πολιτική - εκλογική κυριαρχία της ΝΔ, μετά τη νίκη της στις Βουλευτικές εκλογές του Μαρτίου 2004. Το ενισχυμένο κοινωνικό ρεύμα της αποχής λειτούργησε, επίσης, σταθεροποιητικά για την κυριαρχία αυτή, αφού συγκριτικά, λειτούργησε υπέρ του κυβερνητικού κόμματος και επικαθόρισε τη μορφή της εκλογικής αναμέτρησης.

1. Ο ιδιότυπος χαρακτήρας των Ευρωεκλογών

Οι Ευρωπαϊκές εκλογές συνιστούν μια ιδιόμορφη εκλογική διαδικασία, αισθητά διαφορετική από τις αντίστοιχες εκλογές για την ανάδειξη του Εθνικού Κοινοβουλίου, αλλά και από τις Νομαρχιακές εκλογές, που καθιερώθηκαν στην Ελλάδα το 1994 (Μαυρής 1994α, 1994β, 2003). Και τούτο, διότι δεν εκπληρούν τις δύο βασικές λειτουργίες που είναι σύμφυτες με το εκλογικό φαινόμενο, δηλαδή: α) το σχηματισμό κυβερνήσεων, β) τη διαμόρφωση της κρατικής πολιτικής. Αντιθέτως, στοχεύουν στην ανάδειξη του Ευρωκοινοβουλίου, ενός θεσμού που μέχρι σήμερα έχει παραμείνει σχετικά απομακρυσμένος από τους πολίτες και σχετικά άγνωστος για αυτούς. Με βάση τη γενική (ορθή) πεποίθηση του εκλογικού σώματος, σχετικά με το θεσμικό τους ρόλο, με άλλους όρους το γεγονός πως στις Ευρωεκλογές "διακυβεύονται λιγότερα" απ' ό,τι στις εθνικές εκλογές, οι πρώτες διατηρούν περιορισμένη σημασία για το εκλογικό σώμα και τείνουν να θεωρούνται κατά κανόνα, όπως από αρκετούς και οι τοπικές εκλογές, ως εκλογές "δεύτερης τάξεως". Γεγονός, που αντανακλάται τόσο στα φαινόμενα χαλάρωσης των κομματικών ταυτίσεων, όσο και στη μειωμένη συμμετοχή, που σημειώνεται κατά κανόνα στις χώρες της ΕΕ. Ενώ όμως δεν εξυπηρετούν αυτές τις δύο βασικές λειτουργίες, αναδεικνύουν, ως κύρια πλευρά τους μια τρίτη, τη λειτουργία της νομιμοποίησης (Reif, & Schmitt 1980; Reif 1984α, 1985β;

* Πολιτικός επιστήμονας Ph.D, Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος του Ινστιτούτου Δημοσκοπήσεων VPRC

Perrineau, and Ysmal 1995; Heath et al. 1996; Heath et al. 1997; Schmitt & Thomassen 2000; Franklin 2001α).¹ Ωστόσο, όπως δείχνει και η μακροχρόνια τάση κάμψης της συμμετοχής, και αυτή η λειτουργία τείνει να υπονομευθεί.

Κατά κανόνα, οι Ευρωεκλογές, ως εκλογές Β΄ τάξεως αποτελούν το κατώτατο όριο της εκλογικής υποστήριξης των κομμάτων διακυβέρνησης, ενώ οι Βουλευτικές το ανώτερο (Μαυρής 2003, διαγράμματα 7 & 9). Η σύγκριση των τελευταίων ελληνικών Νομαρχιακών (2002), Βουλευτικών και Ευρωπαϊκών εκλογών (2004) επαληθεύει αυτήν την υπόθεση για τον ιδιότυπο χαρακτήρα των Ευρωεκλογών, αλλά και την ενδιάμεση θέση των Νομαρχιακών.²

Το παγιωμένο γενικό πλαίσιο διεξαγωγής των Ευρωεκλογών έχει ως αποτέλεσμα, να προσδιορίζεται ο χαρακτήρας που λαμβάνουν κάθε φορά, σχεδόν αποκλειστικά, από την εγχώρια πολιτική συγκυρία και τη χρονική στιγμή του εθνικού εκλογικού κύκλου, με την οποία συμπίπτει η διεξαγωγή τους. Εάν, δηλαδή, προηγούνται, έπονται, ή πραγματοποιούνται, συγχρόνως, με τις εθνικές εκλογές. Ως προς αυτήν την κρίσιμη παράμετρο, οι Ευρωεκλογές του 2004, είναι οι μοναδικές μεταξύ των έξι που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα από το 1981,³ που ακολούθησαν Βουλευτική αναμέτρηση. Από τις υπόλοιπες, δύο πραγματοποιήθηκαν ταυτοχρόνως (1981, 1989) και τρεις στο ενδιάμεσο του εκλογικού κύκλου (1984, 1994, 1999), κατά το αμέσως προηγούμενο -των αντίστοιχων εθνικών αναμετρήσεων- έτος.

Αυτό και μόνον το γεγονός (της χρονικής απόστασης από τις εθνικές εκλογές) τείνει να ενισχύσει (στην περίπτωση της ταυτόχρονης διεξαγωγής), ή να αποδυναμώσει (στην περίπτωση που διεξάγονται στο μέσον του εκλογικού κύκλου) την “εκτονωτική” λειτουργία των Ευρωεκλογών, αντιστοίχως, σε βάρος, ή προς όφελος των κομματικών ταυτίσεων. Υπό αυτό το πρίσμα, το διακύβευμα των τελευταίων Ευρωεκλογών, υπονομεύθηκε διττά: όχι μόνον διότι αποτέλεσαν την μοναδική περίπτωση εκλογικής αναμέτρησης που έπεται εθνικής, αλλά και διότι, κατά γενική παραδοχή, οι τελευταίες Βουλευτικές υπήρξαν από τις πλέον σημαντικές της μεταπολιτευτικής περιόδου. Η χρονική εγγύτητά τους από τις τελευταίες και η έλλειψη διακριτού διακυβεύματος, είχαν ως αντικειμενικό αποτέλεσμα την υποβάθμιση της σημασίας τους, στη συνείδηση του εκλογικού σώματος και την ενεργοποίηση μιας “ακραίας” για τα ελληνικά δεδομένα εκλογικής συμπεριφοράς.

[1] Αξίζει να σημειωθεί, ότι σε διάκριση με τις Ευρωεκλογές, οι Νομαρχιακές εκλογές νομιμοποιούν τη διαμόρφωση και άσκηση αρμοδιοτήτων κρατικής πολιτικής στο επίπεδο του Νομού, και, ως προς τον χαρακτήρα τους, κατέχουν μια ενδιάμεση θέση, μεταξύ Βουλευτικών και Ευρωεκλογών (Μαυρής 2003). Δεν πρόκειται επομένως για εκλογές Β΄ τάξεως, τουλάχιστον με το περιεχόμενο που έχει αποκτήσει ο όρος στη σχετική βιβλιογραφία, διότι δεν παρουσιάζουν κανένα από τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται σε αυτές (Schmitt 1983; Reif 1985a).

[2] Έχει δείχθει άλλου (Μαυρής 2003: πίνακας 2, διαγράμματα 1,2), για τις άλλες δύο συγκρίσιμες περιπτώσεις: Β93/Ε94/Ν94, και Ν98/Ε99/Β00, ότι η επιρροή των δύο κομμάτων διακυβέρνησης (ΠΑΣΟΚ/ΝΔ) εμφανίζεται στις Νομαρχιακές υψηλότερη από ό,τι στις Ευρωεκλογές και χαμηλότερη από ό,τι στις Βουλευτικές. Μάλιστα, τα ποσοστά των Νομαρχιακών τοποθετούνται συγκριτικά εγγύτερα στα αντίστοιχα ποσοστά κομματικής επιρροής των Βουλευτικών, παρά των Ευρωεκλογών. Η προηγούμενη παρατήρηση ισχύει τόσο για το ΠΑΣΟΚ, όσο και για τη ΝΔ.

[3] Ευρωεκλογές στην Ελλάδα έχουν πραγματοποιηθεί κατά τα έτη: 1981, 1984, 1989, 1994, 1999 και 2004.

Πίνακας 1
Σύγκριση εκλογικού αποτελέσματος Βουλευτικών Εκλογών 7ης Μαρτίου και
Ευρωεκλογών 13ης Ιουνίου 2004

	Βουλευτικές 2004	Ευρωεκλογές 2004	Ε-Β Μεταβολή (Σε ψήφους)	Ε-Β Μεταβολή (%)
ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ	9.897.626	9.904.750		
ΨΗΦΙΣΑΝΤΕΣ	7.571.601	6.258.091	-1.313.510	-17,35
ΑΚΥΡΑ	123.635	75.346	-48.289	-39,06
ΛΕΥΚΑ	43.032	85.179	42.147	97,94
ΕΓΚΥΡΑ	7.404.934	6.097.566	-1.307.368	-17,66
ΝΔ	3.359.058	2.623.785	-735.273	-21,89
ΠΑΣΟΚ	3.002.531	2.073.892	-928.639	-30,93
ΚΚΕ	436.573	577.777	141.204	32,34
ΣΥΝ	241.539	253.542	12.003	4,97
ΛΑΟΣ	162.103	251.065	88.962	54,88
ΛΟΙΠΑ	203.130	317.505	114.375	56,31
ΝΔ+ΠΑΣΟΚ	6.361.589	4.697.677	-1.663.912	-26,16
ΝΔ-ΠΑΣΟΚ	356.527	549.893	193.366	54,24

Πίνακας 2
Η εκλογική επιρροή των πολιτικών κομμάτων στις Βουλευτικές Εκλογές της 7ης
Μαρτίου και στις Ευρωεκλογές της 13ης Ιουνίου 2004. Υπολογισμός επί των
ψηφισάντων της 7ης Μαρτίου

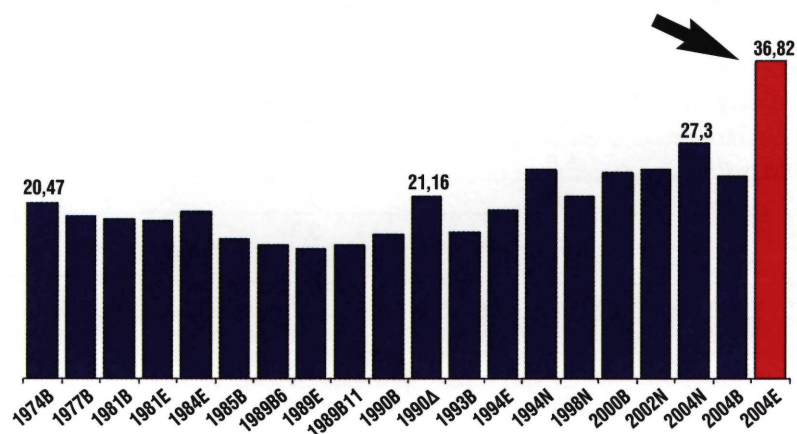
	Βουλευτικές 2004	Ευρωεκλογές 2004	Ε-Β Μεταβολή (%)
ΝΔ	44,4	34,7	-9,7
ΠΑΣΟΚ	39,7	27,4	-12,3
ΚΚΕ	5,8	7,6	1,9
ΣΥΝ	3,2	3,3	0,2
ΛΑΟΣ	2,1	3,3	1,2
ΛΟΙΠΑ	2,7	4,2	1,5
ΑΚΥΡΑ	1,6	1,0	-0,6
ΛΕΥΚΑ	0,6	1,1	0,6
ΑΠΟΧΗ		17,3	17,3
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	

Πίνακας 3
Μεταβολή της εκλογικής επιρροής της ΝΔ (%) μεταξύ Βουλευτικών και Ευρωεκλογών
της περιόδου 1981-2004

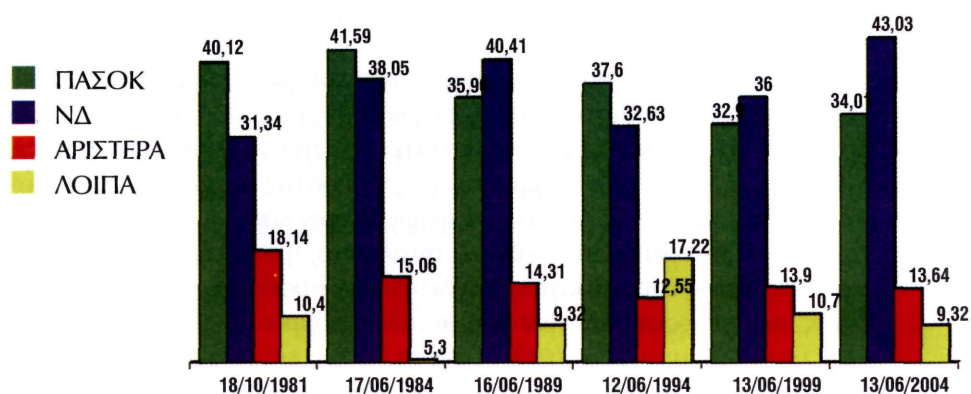
	Βουλευτικές	Ευρωεκλογές	Ε-Β Μεταβολή
1981	35,88	31,34	-4,54
1984/85	40,84	38,04	-2,80
1989	44,28	40,41	-3,87
1993/94	39,30	32,63	-6,67
1999/00	42,73	35,99	-6,74
2004	45,37	43,03	-2,34

Πίνακας 4
Μεταβολή της εκλογικής επιρροής του ΠΑΣΟΚ (%) μεταξύ Βουλευτικών και
Ευρωεκλογών της περιόδου 1981-2004

	Βουλευτικές	Ευρωεκλογές	Ε-Β Μεταβολή
1981	48,07	40,12	-7,95
1984/85	45,82	41,59	-4,23
1989	39,13	35,96	-3,17
1993/94	46,88	37,6	-9,28
1999/00	43,79	32,85	-10,94
2004	40,55	34,01	-6,54

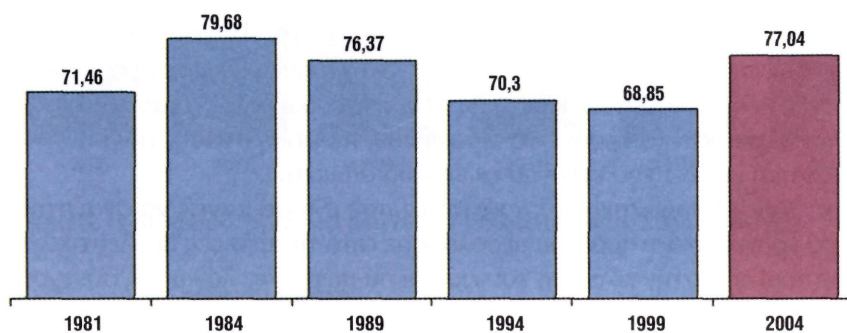

Διάγραμμα 1. Η εξέλιξη της αποχής στη μεταπολίτευση, 1974-2004 (%) -
Βουλευτικές, Ευρωεκλογές, Νομαρχιακές

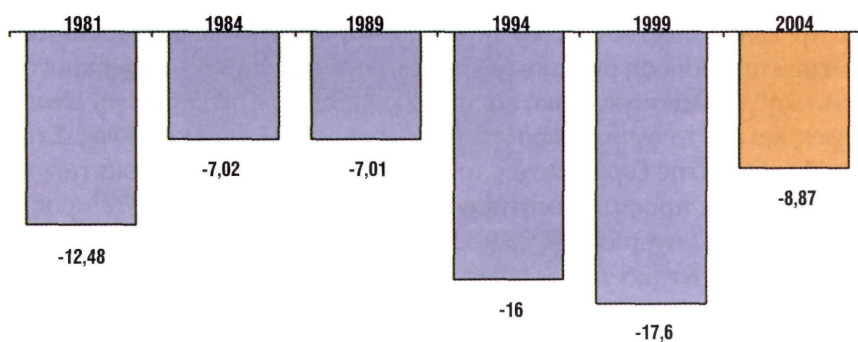

Διάγραμμα 2. Ευρωεκλογές 1981 - 2004 Ο συσχετισμός των κομματικών δυνάμεων

Σημ: Αριστερά: Για το 1981 και το 1984 συνυπολογίζονται οι ψήφοι του ΚΚΕ και του ΚΚΕ εσ. Για το 1994 και το 1999 του ΣΥΝ και του ΚΚΕ

Διάγραμμα 3. Ο δικομματισμός στις Ελληνικές Ευρωεκλογές Ποσοστό % ΠΑΣΟΚ + ΝΔ, 1981-2004

Διάγραμμα 4. Η πτώση του δικομματισμού στις Ελληνικές Ευρωεκλογές (%) Μετατόπιση σε σύγκριση με τις πλησιέστερες Βουλευτικές 1981-2004

2. Η πολιτική σημασία της αποχής: νέα μορφή της ψήφου διαμαρτυρίας

Η σημασία των εκλογικών μετατοπίσεων που συντελέσθηκαν στη βάση των κομμάτων, μεταξύ των Βουλευτικών και των Ευρωεκλογών του 2004 αποτυπώνεται ευδιάκριτα στους πίνακες 1 και 2.⁴ Για να καταστεί εφικτή η σύγκριση μεταξύ των δύο αναμετρήσεων, η δύναμη των κομμάτων (ως ποσοστό %) υπολογίζεται στον πίνακα 2 και στις δύο περιπτώσεις επί των ψηφισάντων και όχι, ως είθισται, επί των εγκύρων. Όπως μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτό, η διαφοροποίηση του εκλογικού αποτελέσματος Ευρωεκλογών/ Βουλευτικών, προέκυψε, κατά βάση, λόγω της αποχής των ψηφοφόρων των δύο μεγάλων κομμάτων και περισσότερο του ΠΑΣΟΚ. Η τάση της αποχής αποτέλεσε και τη βασική εκλογική μετατόπιση της τελευταίας ευρωεκλογικής αναμέτρησης. Από τη σύγκριση Βουλευτικών/ Ευρωεκλογών (σε ψήφους), προκύπτει, ότι τούτο έπραξαν περίπου 1.313.000 ψηφοφόροι που συμμετείχαν στις Βουλευτικές, δηλαδή το 17,3% του εκλογικού σώματος των Βουλευτικών (σχεδόν ο 1 στους 5 Έλληνες πολίτες). Ταυτοχρόνως, η σημαντική μείωση των ακύρων, αντισταθμίσθηκε σε μεγάλο βαθμό από τον διπλασιασμό των λευκών ψηφοδελτίων (πίνακας 1).

Για τα ελληνικά δεδομένα, όχι μόνον της μεταπολιτευτικής, αλλά και της προδικτατορικής περιόδου, η αποχή υπήρξε πρωτοφανής (διάγραμμα 1). Η επιλογή της αποχής, ως στάση αποδοκιμασίας, είτε της ευρωπαϊκής διαδικασίας, είτε των κομμάτων διακυβέρνησης συνιστά προφανώς πολιτική στάση, την οποία επέλεξε μια σημαντική μερίδα του ενεργού εκλογικού σώματος.

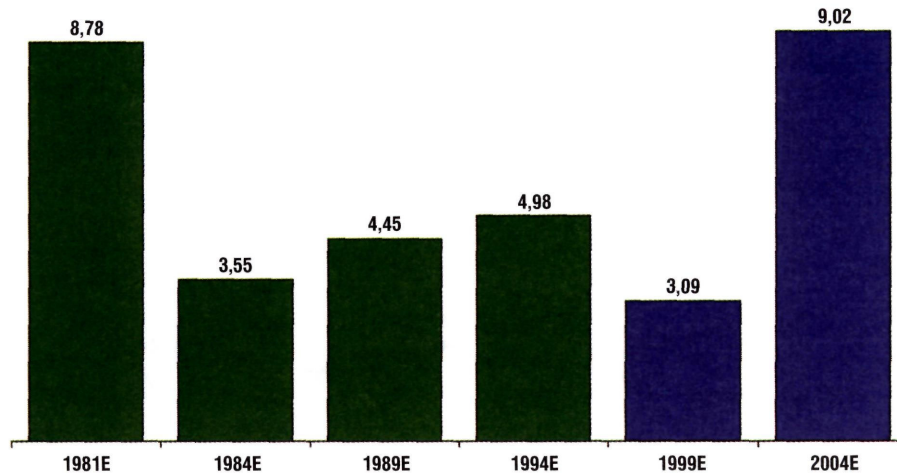
Παρά τους ελαφρυντικούς παράγοντες που μπορεί κανείς να αναζητήσει, είτε στο μικρό χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από τις κρίσιμες Βουλευτικές εκλογές του Μαρτίου, είτε στην κόπωση του εκλογικού σώματος, λόγω της συνεχούς πολιτικής έντασης του τελευταίου χρόνου της διακυβέρνησης Σημίτη, είτε και στο χαμηλό ενδιαφέρον για τα τεκταινόμενα στην Ευρώπη, δεν παύει να συνιστά καθοριστική εξέλιξη και τομή. Πρόκειται για μεγάλης έκτασης κοινωνική νομιμοποίηση της αποχής. Φαινόμενο, που για αρκετές ευρωπαϊκές χώρες αποτελεί παγιωμένη μορφή εκλογικής συμπεριφοράς εδώ και δεκαετίες (Heath, Jowel, Curtice, and Taylor 1996; Heath, McLean and Taylor 1997; Franklin 1996, 1999, 2001β).

Για την Ελλάδα, εντούτοις, το γεγονός ότι η αποχή που παρουσιάσθηκε, δεν αποτέλεσε επιβεβαίωση μιας μακροχρόνιας στάσης εν γένει "απομάκρυνσης από την πολιτική",⁵ αλλά συγκεκριμένη και συγκεκριμένη πολιτική επιλογή, είναι ένδειξη ανησυχίας και όχι το αντίστροφο: αιτία να υποτιμηθεί η σημασία της. Στη δεκαετία του '90, ιδίως στις Ευρωεκλογές του 1994, η ψήφος διαμαρτυρία των πολιτών κατευθύνθηκε είτε προς τα νεοπαγή κόμματα (ΠΟΛΑΝ, ΔΗΚΚΙ), είτε προς τα "λοιπά" κόμματα της "ανεπίσημης" πολιτικής σκηνής (Μαυρήs 2004), τα οποία συγκέντρωσαν, αθροιστικά το 17,2% των ψήφων (διάγραμμα 2). Επομένως, πέραν

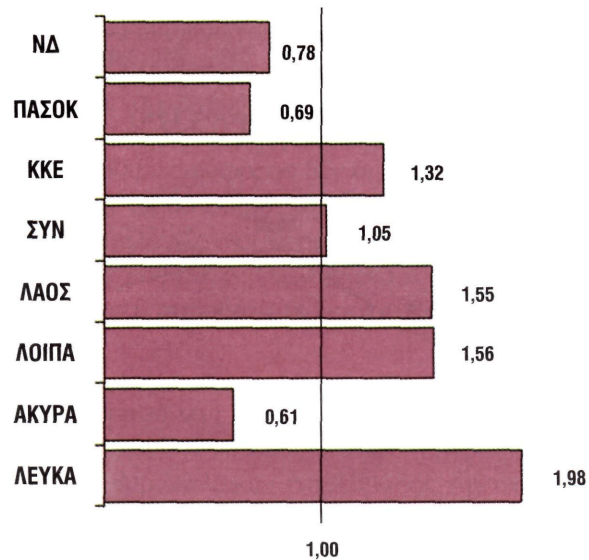
[4] Οι εκλογικές μετατοπίσεις στις Ευρωεκλογές του 2004, διέφεραν αισθητά από τις αντίστοιχες του 1999, τόσο από την πλευρά της εκλογικής κοινωνιολογίας, όσο και από την πλευρά της πολιτικής τους σημασίας. Σχετικά, βλέπε Μαυρήs 1999.
[5] Η συμμετοχή όχι μόνον στις Βουλευτικές εκλογές, αλλά και στις Νομαρχιακές παραμένει, για ιστορικούς λόγους εξαιρετικά υψηλή.

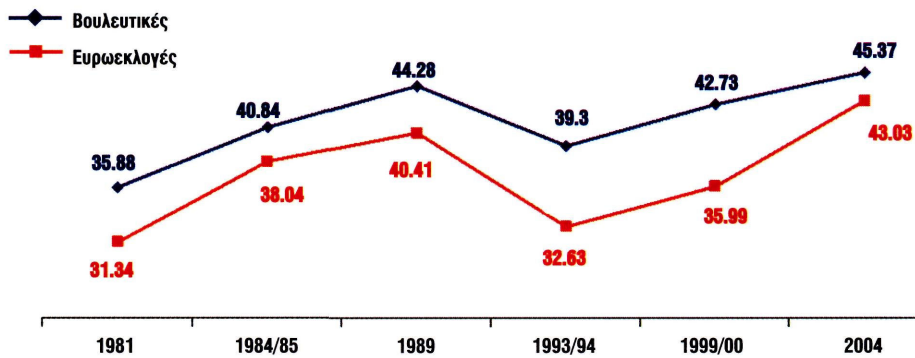
αυτών, η στάση της αποχής θα συγκαταλέγεται, εφεξής, αποενοχοποιημένα, στις δυνητικές επιλογές ψήφου και των Ελλήνων εκλογέων. Τα κόμματα της διακυβέρνησης, αλλά και της Αριστεράς, θα πρέπει να συμβιβαστούν με την ιδέα ότι η κοινωνική συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία δεν θα πρέπει πλέον να θεωρείται δεδομένη. Όπως έδειξαν αμείλικτα και οι Ευρωεκλογές σε αρκετές χώρες της ΕΕ, θα τείνει να εξαρτάται όλο και περισσότερο από τον εξαιρετικά ευμετάβλητο βαθμό ικανοποίησης/δυσαρέσκειας των πολιτών.

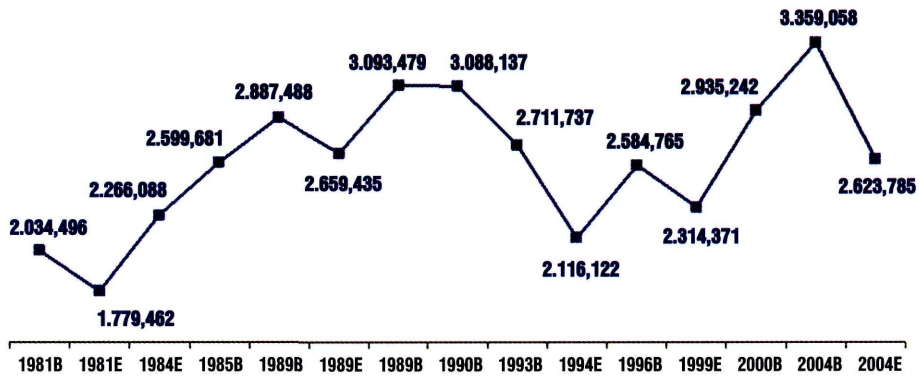
Διάγραμμα 5. Η διαφορά πρώτου/δεύτερου κόμματος στις Ευρωεκλογές 1981-2004

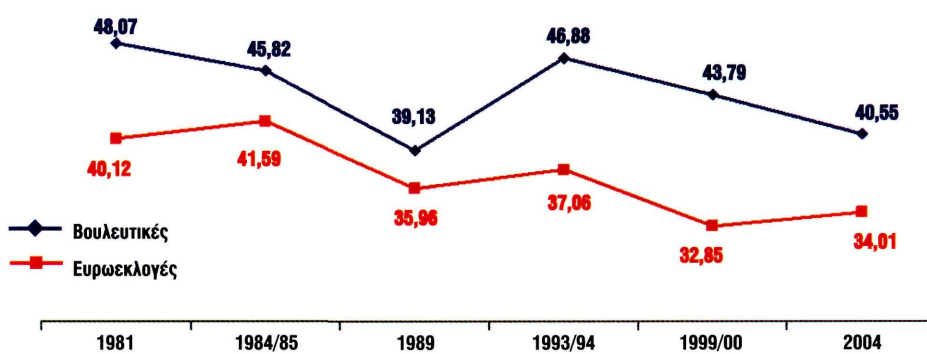
Διάγραμμα 6. Δείκτης κάλυψης εκλογικής επιρροής Βουλευτικών/Ευρωεκλογών Λόγος ψήφων Ευρωεκλογών/ως προς τις ψήφους των Βουλευτικών

Διάγραμμα 7. Η εκλογική επιρροή της ΝΔ, 1981 - 2004 Σύγκριση Βουλευτικών - Ευρωεκλογών

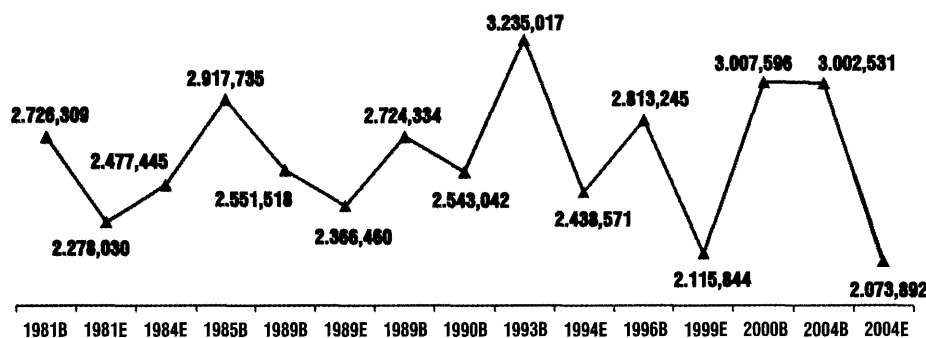

Διάγραμμα 8. Η εκλογική επιρροή της ΝΔ σε ψήφους 1981 - 2004

Διάγραμμα 9. Η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ, 1981 - 2004 Σύγκριση Βουλευτικών - Ευρωεκλογών

Διάγραμμα 10. Η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ σε ψήφους 1981 - 2004

3. Η επιρροή του δικομματισμού

Ο συσχετισμός των πολιτικών δυνάμεων, που ανέδειξαν οι τελευταίες Ευρωεκλογές αποτυπώνεται συγκριτικά με τις προηγούμενες πέντε ελληνικές ευρωεκλογικές αναμετρήσεις στο διάγραμμα 2. Το αθροιστικό ποσοστό της δικομματικής επιρροής που καταγράφηκε υπήρξε σχετικά υψηλό (διάγραμμα 3). Υψηλότερο από το αντίστοιχο των αναμετρήσεων της δεκαετίας του '90 (κατά 7-8 εκατοστιαίες μονάδες) και ελαφρώς χαμηλότερο από τις πλέον πολωμένες Ευρωεκλογές του 1984. Η πτώση της επιρροής του δικομματισμού, αν υπολογισθεί μόνον σε ποσοστό θα πρέπει να θεωρηθεί περιορισμένη (διάγραμμα 4). Ωστόσο, υπολογιζόμενη σε ψήφους, αναδεικνύει μια διαφορετική εικόνα.

Στο διάγραμμα 6 παρατίθεται ο δείκτης κάλυψης για κάθε κόμμα.⁶ Όπως προκύπτει από τη σύγκριση, σχεδόν ο 1 στους 4 ψηφοφόρους της ΝΔ στις Βουλευτικές (22% - περίπου 735.000 ψηφοφόροι) και ο 1 στους 3 ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ (31%, περίπου 929.000 ψηφοφόροι) δεν έκριναν απαραίτητο να υπερψηφίσουν εκ νέου το κόμμα τους. Οι συνολικές απώλειες που υπέστη η δικομματική επιρροή στις Ευρωεκλογές υπολογίζονται περίπου σε 1.664.000 ψήφους, δηλαδή το 26,2% του ενεργού εκλογικού σώματος (των ψηφισάντων των Βουλευτικών εκλογών - πίνακας 1). Γεγονός, που οπωσδήποτε δεν μπορεί να αγνοηθεί.

4. Η εκλογική επιρροή της ΝΔ: Τα τρία ρεκορ

Η ΝΔ, νικήτρια των Ευρωεκλογών επιβεβαίωσε την ανοδική πορεία της τελευταίας δεκαετίας (διαγράμματα 7 & 8). Εντούτοις, η εδραίωση της εκλογικής και πολι-

[6] Ο δείκτης κάλυψης υπολογίζεται με βάση το λόγο των ψήφων του κόμματος στις Ευρωεκλογές, ως προς τις ψήφους του στις Βουλευτικές.

τικής κυριαρχίας της ΝΔ δεν προέκυψε από περαιτέρω (σε σύγκριση με τις Βουλευτικές) εκλογικές μετατοπίσεις προς όφελός της. Σύμφωνα με το δείκτη κάλυψης, οι ψήφοι που έλαβε στις Ευρωεκλογές αντιπροσώπευσαν το 78% των ψήφων της στις Βουλευτικές (διάγραμμα 6). Η σημαντική ενίσχυση της ΝΔ στο πεδίο των πολιτικών εντυπώσεων υπήρξε αποτέλεσμα κυρίως της μεγαλύτερης αποδυνάμωσης που υπέστη το ΠΑΣΟΚ, στο διάστημα των τριών μηνών που ακολούθησε την εκλογική του ήττα.

Αυτή η αποδυνάμωση του ΠΑΣΟΚ, επέτρεψε στη ΝΔ να σημειώσει τρία εκλογικά ρεκόρ στην ιστορία των ελληνικών ευρωεκλογικών αναμετρήσεων: 1) Το 43% που έλαβε η ΝΔ είναι το υψηλότερο ποσοστό επιρροής που έχει αποσπάσει ελληνικό κόμμα σε Ευρωεκλογές από το 1981 (διάγραμμα 2). 2) Οι απώλειες της ευρωεκλογικής επιρροής της, σε σύγκριση με τις Βουλευτικές, -2,31%, (συνήθης κανόνας για τα δύο μεγάλα κόμματα), είναι οι μικρότερες που έχουν παρατηρηθεί ποτέ, ακόμη και σε σύγκριση με τις Ευρωεκλογές του 1984 (-2,8% - πίνακας 3). 3) Η διαφορά των 9 εκατοσπιαίων μονάδων μεταξύ πρώτου και δεύτερου κόμματος είναι η μεγαλύτερη που έχει σημειωθεί ποτέ σε Ευρωεκλογές, με δεύτερη μεγαλύτερη εκείνη των πρώτων Ευρωεκλογών του 1981 υπέρ του ΠΑΣΟΚ (8,8% - διάγραμμα 5). Επιπλέον, υπήρξε σχεδόν διπλάσια από την αντίστοιχη των Βουλευτικών του Μαρτίου 2004, (διευρυμένη και σε ψήφους - πίνακας 1), γεγονός με αναμφίβολη πολιτική και συμβολική σημασία.

5. Η εκλογική επιρροή του ΠΑΣΟΚ: Η χαμηλότερη κοινωνική επιρροή της 15ετίας

Στις Ευρωεκλογές του 2004, το ΠΑΣΟΚ υπέστη συντριπτική ήττα, σημειώνοντας τις σοβαρότερες ιστορικά απώλειες της κοινωνικής του επιρροής. Με βάση το δείκτη κάλυψης, κατόρθωσε να συγκρατήσει μόνον το 69% της επιρροής που απέσπασε, μόλις 100 ημέρες πριν (διάγραμμα 6). Σε αντίθεση με τη ΝΔ, η κοινωνική υποστήριξη στο ΠΑΣΟΚ, συνέχισε την μακροχρόνια καθοδική της τάση, ανεξαρτήτως τύπου εκλογικής αναμέτρησης (διάγραμμα 9, βλέπε και Μαυρήs 2004). Μάλιστα, με βάση τον αριθμό των ψήφων που έλαβε στις Ευρωεκλογές (2.074.000), το ΠΑΣΟΚ κατέγραψε τη χαμηλότερη κοινωνική επιρροή της 15ετίας, από το 1981 (διάγραμμα 10). Αυτή η επιρροή αντιπροσωπεύει περίπου το 27% του συνολικού εκλογικού σώματος των Βουλευτικών εκλογών. Ιστορικά, μικρότερο αριθμό ψήφων από αυτόν είχε συγκεντρώσει το ΠΑΣΟΚ μόνον το 1974 (666.000) και το 1977 (1.300.000), όταν κατέλαβε τη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

6. Τα μικρά κόμματα του κοιμματικού συστήματος

Αντιθέτως με τα δύο μεγάλα κόμματα, τα “μικρά” κόμματα του κοιμματικού συστήματος παρουσίασαν, όπως συνήθως, στις Ευρωεκλογές πραγματική αύξηση

της εκλογικής τους επιρροής (σε ψήφους), χωρίς, ωστόσο, αυτή η τάση να σηματοδοτεί κάποια δυναμική, ή “έκπληξη”. Με δεδομένο, ότι τα μικρά κόμματα ευνοούνται συνήθως σε εκλογές β’ τάξης, οι εκλογικές επιδόσεις των “μικρών” στις Ευρωεκλογές του 2004, θα πρέπει να χαρακτηρισθούν μάλλον απογοητευτικές, με την εξαίρεση, ίσως, του ΛΑΟΣ.

Ως προς το ΚΚΕ, η πραγματική αύξηση που παρουσίασε, σε σύγκριση με τις Βουλευτικές ήταν μόνον +1,9% (141.204 πρόσθετοι ψήφοι, πίνακας 1). Σε σύγκριση με τις Βουλευτικές εκλογές, ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει περίπου το 32% της βουλευτικής του επιρροής (δείκτης κάλυψης 1,32, διάγραμμα 6), ή ποσοστό 7,6% των ψηφισάντων στις Βουλευτικές (πίνακας 2).

Αντιθέτως, η εκλογική επιρροή του ΣΥΝ εμφανίζεται κατ’ ουσίαν στάσιμη (3,3% - πίνακας 2): η αύξηση της επιρροής του σε ψήφους υπολογίζεται μόλις σε 12.000, (αύξηση μόλις 0,2%, ή ποσοστό 5% της βουλευτικής του επιρροής - πίνακες 1 & 2), ενώ οι 253.500 ψήφοι που έλαβε αποδείχθηκαν σημαντικά λιγότεροι από εκείνους που είχε λάβει στις προηγούμενες Ευρωεκλογές του 1999 - 331.000. Είναι προφανές, ότι ένα τμήμα της εκλογικής του βάσης, προτίμησε να τιμωρήσει το κόμμα του, επιλέγοντας την αποχή, ενδεχομένως λόγω της πολιτικής συμμαχιών που η ηγεσία του ακολούθησε κατά το προηγούμενο διάστημα.

Από την άλλη πλευρά, το ΛΑΟΣ αύξησε την εκλογική του επιρροή κατά 1,2% (88.962 ψήφοι - πίνακας 1).⁷ Ταυτοχρόνως, εμφάνισε, μεταξύ των μικρών πολιτικών σχηματισμών, τη μεγαλύτερη σε ποσοστό αύξηση βουλευτικής επιρροής, 55% (διάγραμμα 6), προσθέτοντας στην κοινωνική του βάση περίπου 89.000 εκλογείς. Συνολικά υπερέβη τις 250.000 ψήφους, που σημαίνει ότι η πραγματική κοινωνική του απήχηση υπολογίζεται με βάση τις Βουλευτικές σε 3,3% (πίνακας 2). Η εκλογή ενός Ευρωβουλευτή, ενίσχυσε και αναβάθμισε σημαντικά την πολιτική του παρουσία. Με τις Ευρωεκλογές του 2004, το ΛΑΟΣ εγγράφηκε, επισήμως, στην πολιτική σκηνή και ενδεχομένως διαδέχθηκε το ΔΗΚΚΙ στο ρόλο του δυνητικού υποδοχέα της πολιτικής δυσαρέσκειας.

7. Επίλογος

Οι Ευρωεκλογές της 13ης Ιουνίου του 2004 εξέπεμψαν ένα διπλό και αντιφατικό μήνυμα. Από τη μια πλευρά, το αποτέλεσμα τους συνιστά αναπαραγωγή του πολιτικού συσχετισμού που προέκυψε από την βουλευτική αναμέτρηση του Μαρτίου, που προηγήθηκε. Ουσιαστικά επικύρωσαν, αλλά και ενίσχυσαν περαιτέρω - στο κρίσιμο πεδίο των εντυπώσεων- την πολιτική αλλαγή που συντελέστηκε. Κατ’ επέκταση, λειτούργησαν σταθεροποιητικά για τη νέα περίοδο, στην οποία εισήλθε η πολιτική σκηνή της χώρας, μετά τις Βουλευτικές εκλογές. Από την άλλη πλευρά, όμως, το φαινόμενο της αποχής που καταγράφηκε, λειτούργησε μάλλον για την ι-

[7] Και τα μικρότερα σχήματα +1,5% (114.400 ψήφοι - πίνακας 1).

στορικά γνώριμη μορφή της εγχώριας εκλογικής συμπεριφοράς. Με αυτό το διπλό πολιτικό αποτέλεσμα, επιβεβαίωσαν, ίσως περισσότερο από κάθε προηγούμενη φορά στην ελληνική (ευρω)εκλογική ιστορία, τον ιδιότυπο χαρακτήρα τους, ως εκλογές β' τάξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Eijk, Cees van der and E. Oppenhuis. 1990. Turnout and Second Order Effects in the European Elections of June 1989 Evidence from the Netherlands. *Acta Politica*, 1: σ.76-94.
- Eijk, Cees van der and E. Oppenhuis, 1991. European Parties. Performance in Electoral Competition. *European Journal of Political Research* (19:1), σ. 55-80.
- Eijk, Cees van der and M.Franklin. 1996. What voters teach us about Europe-wide elections; what Europe-wide elections teach us about voters. *Electoral Studies* 15: 149-166.
- Franklin, M. 1996. Electoral Participation. Στο: L. Leduc, R. Niemi and P. Norris, eds. *Elections and Voting in Global Perspective*. Thousand Oaks CA: Sage.
- Franklin, M. 1999. Electoral Engineering and Cross-National Turnout Differences: What Role for Compulsory Voting? *British Journal of Political Science* 29: 205-216.
- Franklin, M. 2001α. How Structural Factors Cause Turnout Variations at European Parliament Elections. *European Union Politics* 2: 309-328.
- Franklin, M. 2001β. European Elections and the European Voter. Στο *European Union, Power and Policy-Making* J. Richardson, ed., 2nd ed. London: Routledge.
- Heath, A., R. Jowel, J. Curtice and B. Taylor, 1996. The 1994 European and local Elections: Abstention, Protest and Conversion. CREST. Working Paper No 46.
- Heath, A., I. McLean and B. Taylor 1997. How much is at stake? Electoral behaviour in second -order Elections. CREST. Working Paper No 59.
- Μαυρήs, Γ. 1994α. Η διπλή σημασία των ευρωπαϊκών εκλογών. Ειδική έκδοση για τις Ευρωεκλογές του 1994. Εφημερίδα *Καθημερινή της Κυριακής*, φ. 5/6/94.
- Μαυρήs, Γ. 1994β. Η κοινή γνώμη απέναντι στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ειδική έκδοση για τις Ευρωεκλογές του 1994. Εφημερίδα *Καθημερινή της Κυριακής*, φ. 5/6/94.
- Μαυρήs, Γ. 1999. Ευρωεκλογές '99: Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της ψήφου. Κοινωνικός κατακερματισμός και μεταβολές στην κοινωνική υποστήριξη των κομμάτων Διακυβέρνησης. *Έμφαση*, 2: 32-55.
- Μαυρήs, Γ. 2003. Νομαρχιακές εκλογές 1994-2002: Εκλογές δεύτερης τάξεως; *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*. 21/5: 95-105.
- Μαυρήs, Γ. 2004. Κομματικό σύστημα και εκλογικός ανταγωνισμός στην Ελλάδα. Ο ελληνικός δικομματισμός στη δεκαετία 1994-2004: στο *Τριάντα Χρόνια Δημοκρατία: Το Πολιτικό Σύστημα της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-2004*, επιμ. Χ.Βερναρδάκης κ.α., τόμος Α', Αθήνα: Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης - Κριτική, σσ.118-153.
- Perrineau, P. and C. Ysmal, 1995. *Le Vote des Douze: Les elections europeenes de juin 1994*. Paris: Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques.
- Perrineau, P., G. Grunberg and C. Ysmal, 2002. *Europe at the Polls: The European Elections of 1999*. New York: Palgrave.

- Reif, K. 1984α. National Electoral Cycles and European Elections 1979 and 1984. *Electoral Studies*, 3: 244-255.
- Reif, K., ed. 1984β. *European Elections 1979/81 and 1984. Conclusion and Perspectives from Empirical Research*. Berlin: Quorum.
- Reif, K. 1985α. Ten Second-Order National Elections. Στο *Ten European Elections: Campaigns and Results of the 1979/81 First Direct Elections to the European Parliament*. K. Reif., επιμ. Aldershot: Gower.
- Reif, K., ed. 1985β. *Ten European Elections: Campaigns and Results of the 1979/81 First Direct Elections to the European Parliament*. Aldershot: Gower.
- Reif, K., and H. Schmitt, 1980. Nine Second-order National Elections; A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results. *European Journal of Political Research* 8: 3-44.
- Schmitt, H. 1983. Party Government in Public Opinion: A European Cross-National Comparison. *European Journal of Political Research* 11: 353-76.
- Schmitt, H. and J. Thomassen, eds. 2000. *Political Representation and Legitimacy in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- Schmitt, H. and J. Thomassen, 2000. Dynamic Representation: The Case of European Integration. *European Union Politics* 1: 319-40.
- Schmitt, H. and J. Thomassen, eds. 2000. *Political Representation and Legitimacy in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.